

*Сахнік О. В.,
кандидат психологічних наук, перший
заступник начальника центру –
начальник навчального відділу
Хмельницького центру підвищення
кваліфікації персоналу ДКВС України*

АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕНІТЕНЦІАРИСТА

Сучасна професійна діяльність персоналу установ виконання покарань та слідчих ізоляторів передбачає переорієнтацію на європейські стандарти організації соціальної роботи із засудженими на основі безумовного дотримання прав і свобод особистості, забезпечення корисності відбування кримінального покарання, ефективності підготовки засудженого до життя в суспільстві. З урахуванням даної тези актуальним постає питання щодо чіткого розуміння персоналом кримінально-виконавчої служби значущості нових, визначених державою завдань, що в свою чергу передбачає ініціювання змін у підходах до організації роботи з персоналом у напрямку формування його непохитної правової та професійної свідомості, зміцнення професійних знань. Працівник пенітенціарного відомства повинен чітко усвідомлювати, що будь-яка виховна робота з об'єктом психолого-педагогічного впливу починається у першу чергу з себе. У своїй діяльності пенітенціарист зобов'язаний дотримуватися високих професійних та особистих стандартів, власною поведінкою і добросовісним ставленням до виконання покладених обов'язків позитивно впливати на процеси перевиховання засуджених, викликати в них заслужену повагу. Разом з тим, як свідчить статистика, в колективах працівників органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів продовжують мати місце ганебні випадки порушень дисципліни та законності, що ставить під сумнів можливість ефективного реформування вітчизняної пенітенціарної системи. Результати аналізу стану дотримання відомчим персоналом дисципліни та законності свідчать про необхідність перегляду у відомстві підходів до організації кадрової роботи, а також впровадження ефективних форм та методів підвищення правової компетентності пенітенціаристів в системі їх професійної підготовки.

Проблеми, пов'язані з пошуком нових, більш продуктивних підходів до формування професійної компетентності відомчого персоналу кримінально-виконавчої служби України, досить активно піднімаються у працях вітчизняних науковців. Питання, що стосуються юридико-педагогічних аспектів та напрямів здійснення професійної підготовки пенітенціарного персоналу, висвітлювались у

наукових роботах О. А. Дуки [1]. Над особливостями підготовки фахівців для пенітенціарної системи України, науково-методичними аспектами даної проблеми неодноразово розглядалися І. Г. Богатирьовим [2-3]. Адміністративно-правові площини кадрового забезпечення діяльності пенітенціарної системи в Україні, що є гарантими здійснення ефективного відбору персоналу, здатного до засвоєння необхідного обсягу професійно-важливих знань, описані О. Г. Бондарчуком [4]. Разом з тим, до теперішнього часу залишається маловивченим питання, що торкається впровадження новітніх підходів до роботи з відомчим персоналом в системі його професійної підготовки з метою формування компетентного, кваліфікованого ядра кадрів, свідомо спрямованого на успішне вирішення поставлених перед службою завдань.

У відповідності до положень кримінально-виконавчого законодавства України основними завданнями виправного впливу є збереження здоров'я, гідності засуджених, формування у них почуття відповідальності за власні дії та правової свідомості, яка сприятиме їх реінтеграції у суспільство, стимулюватиме процеси задоволення своїх життєвих потреб законними шляхами. Проводити із засудженими цілеспрямовану та кропітку роботу з ресоціалізації, виховання міцної громадянської позиції на ґрунті законослухняності здатний лише той працівник кримінально-виконавчої служби, який сам є прикладом дотримання вимог законодавчих актів, їх втілення в повсякденній діяльності. Першочерговим обов'язком сучасного пенітенціариста є неухильне виконання законів України, забезпечення дотримання прав та свобод людини (громадянина), виявлення гуманізму та толерантності по відношенню до засуджених, здатність працювати в умовах гласності, бути підконтрольним та підзвітним відповідним органам влади та управління.

Формування правової компетентності пенітенціариста, що працює у сучасних умовах, є досить складним, об'ємним процесом, який має відповідати певним принципам, а саме:

1. Обов'язковості набуття необхідного обсягу правових знань всіма пенітенціаристами без виключення, які би посадові обов'язки вони не виконували. Досить часто констатуються випадки порушення працівниками норм чинних законодавчих та розпорядчих актів з причини необізнаності, невірної інтерпретації їх змісту.

2. Внесення у свідомість працівників непохитного переконання відносно того, що законодавчі норми є обов'язковими для всіх представників відомчого персоналу незалежно від їх спеціальних звань, посад, терміну перебування на службі чи службових обставин.

3. Продуманості, системності та повноти надання навчального матеріалу (від окремих статей Конституції України до останніх нормативно-

розпорядчих актів Міністерства юстиції України у їх взаємозв'язку та цілісності), знання якого створює міцне підґрунтя для якісного виконання працівниками покладених на них завдань.

4. Індивідуального, особистісно орієнтованого підходу до організації та проведення такого роду занять, що надасть можливість підвищити рівень їх ефективності та практичної спрямованості.

Продумана система надання пенітенціаристу професійно-важливих знань, послідовність та регулярність проведення такого навчально-виховного процесу дозволять суттєво зменшити кількість випадків надзвичайних подій, що стаються з вини та за участю особового складу. Разом з тим, логічність та повнота навчального матеріалу повинні подвоїти свою дію завдяки впровадженню новітніх форм та методів проведення професійної підготовки персоналу. В своєму труді О. А. Дука, висловлюючись про систему професійної підготовки кадрів в ДКВС України, зазначив, що вона переживає період пошуку нових стратегічних шляхів свого розвитку. Головним завданням цього процесу науковець вважає здійснення переходу до особистісно орієнтованого навчання, спрямованого на оволодіння сучасною системою знань, умінь та навичок, способів творчої діяльності, ціннісних орієнтирів, необхідних для виконання поставлених державою завдань з виправлення і ресоціалізації засуджених [1]. Застарілі підходи до професійної освіти правоохоронців, використання звичних лекцій та малоефективних практичних занять в якості основних інструментів підвищення рівня знань працівників не можуть забезпечити бажаний результат щодо формування їх правової свідомості, відпрацювання до автоматизму алгоритму дій в тій чи іншій проблемній ситуації. Поставленої мети можна досягти лише завдяки впровадженню особистісно орієнтованого підходу до навчання кожного, окремо взятого працівника, що передбачає застосування широкого спектру форм та методів індивідуальної та групової роботи.

Список використаних джерел

1. Дука О. А. Здійснення професійної підготовки пенітенціарного персоналу у відомчих навчальних закладах ДПтС України / О. А. Дука // Юридична психологія та педагогіка. – 2014. - № 1. - С. 79-90.
2. Богатирьов І. Г. Особливості підготовки фахівців для пенітенціарної системи України / І. Г. Богатирьов // Вища школа: наук.-практ. видання. - 2002. - № 2-3. - С. 65-72.
3. Богатирьов І. Г. Деякі питання кадрового забезпечення Державної пенітенціарної служби України / І. Г. Богатирьов // Матер. міжнар наук–практ конференції 19-20 верес. 2013. - Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т. внутр. справ, 2013. – С. 5-7.

4. Кадрове забезпечення діяльності пенітенціарної системи в Україні: адміністративно-правовий аспект [Текст] : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О. Г. Бондарчук. - Ірпінь, 2009. - 22 с.

Синьов В. М.,
дійсний член НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету корекційної психології
та педагогіки НПУ імені М. П. Драгоманова
Кривуша В. І.,
доктор філософії в галузі освіти, доцент

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВИХОВНОЇ КОЛОНІЇ

Для виховних колоній (ВК), де відбувають покарання у вигляді позбавлення волі за кримінальні злочини неповнолітні засуджені, проблема збереження їх психічного здоров'я набуває особливого значення. Це обумовлено, насамперед, важливістю вирішення цієї проблеми для реалізації ВК їх основного завдання – ресоціалізації засуджених, такої зміни їх особистісних якостей, яка дозволила б розраховувати на само- регульовану, стабільну, соціально-нормативну поведінку після звільнення. З іншого боку, в умовах ВК об'єктивно підвищується небезпечність порушень психічного стану засуджених із збереженою психікою, а тим більше його негативної динаміки у тих осіб, котрі вже при потраплянні до колонії мають ті чи інші психічні аномалії (природно, в межах осудності). Число таких осіб, за даними різних авторів, коливається від 20 до 70 відсотків. До цієї збірної категорії в основному належать неповнолітні з реактивними станами, травмами та судинними захворюваннями ЦНС, латентними психопатіями і характерологічними акцентуаціями (особливо криміногенними є епілептоїдний, демонстративно-істеричний, циклоїдний, застрягаючий типи), олігофреніями в ступені легкої дебільності, алкоголізму і наркоманії.

В умовах позбавлення волі, для яких в тій чи іншій мірі характерні такі ознаки, як замкнутість мікросередовища, наростання соціального відчуження, матеріально-побутове неблагополуччя, примусовий характер багатьох видів діяльності та інші, зростає сила психотравматичного впливу на особистість неповнолітнього тих «складних» ситуацій, які постійно виникають в ВК у типових для таких ситуацій формах (відсутність засобів досягнення особистісно значущої мети або різні перепони, відстрочки в цьому; вимоги інтенсифікації діяльності, підпорядкування поведінки; захват зненацька; втрата особистого